

ARBETSMILJÖ

Allt sedan 1980-talet har en bättre arbetsmiljö varit en viktig fråga för EU. Unionslagstiftningen har infört minimistandarder för skydd av arbetstagare, medan medlemsstater får behålla eller införa mer långtgående åtgärder. När Lissabonfördraget trädde i kraft blev EU:s stadga om de grundläggande rättigheterna rättsligt bindande, vilket gjorde att arbetsmiljöpolitiken blev en ännu viktigare del av unionslagstiftningen.

RÄTTSLIG GRUND

Artiklarna 91, 114, 115, 151, 153 och 352 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (EUF-fördraget).

MÅL

På grundval av artikel 153 i EUF-fördraget uppmuntrar EU till förbättringar av arbetsmiljön genom harmonisering av arbetsvillkoren för att skydda arbetstagarnas hälsa och säkerhet. Detta mål ska nås genom minimikrav på EU-nivå, men det är möjligt för medlemsstaterna att införa en högre skydds nivå på nationell nivå om de så önskar. Enligt fördraget får direktiv som antagits inte medföra administrativa, finansiella och rättsliga ålägganden som förhindrar tillkomsten och utvecklingen av små och medelstora företag.

RESULTAT

A. Institutionell utveckling

Inom ramen för Europeiska kol- och stålgemenskapen (EKSG), som inrättades genom Parisfördraget 1951, genomfördes olika forskningsprogram på området arbetsmiljö. Behovet av en allmän strategi för hälsa och säkerhet på arbetsplatsen blev tydligare vid inrättandet av Europeiska ekonomiska gemenskapen (EEG) genom Romfördraget 1957. Rådgivande kommittén för arbetarskyddsfrågor inrättades 1974 för att bistå kommissionen. Minimikrav för arbetsmiljön behövdes för att EU:s inre marknad skulle kunna fullbordas. Därför antogs en rad direktiv, till exempel direktiv 82/605/EEG (som ersattes av [direktiv 98/24/EG](#)) om skydd mot riskerna i samband med blymetall, direktiv 83/477/EEG (senast ändrat genom [direktiv 2003/148/EG](#)) om asbest och direktiv 86/188/EEG (senast ändrat genom [direktiv 2003/10/EG](#)) om buller.

1. Europeiska enhetsakten

Då [Europeiska enhetsakten](#) antogs 1987 infördes arbetsmiljön för första gången i en artikel i EEG-fördraget där det fastställdes minimikrav som gjorde det möjligt för rådet att anta direktiv om arbetsmiljö med kvalificerad majoritet. Syftet var att förbättra arbetsmiljön, att harmonisera arbetsmiljövillkoren, att förhindra social dumpning när fullbordandet av den inre marknaden gick framåt och att förhindra att företag flyttar till områden med en lägre skyddsnivå för att uppnå konkurrensfördelar. Trots att den så kallade [sociala stadgan](#) från 1989 (gemenskapsstadgan om arbetstagares grundläggande sociala rättigheter) inte var rättsligt bindande, angavs det i den att de sociala aspekterna måste prioriteras lika mycket som de ekonomiska aspekterna av den inre marknaden.

2. Vad tillförde Amsterdamfördraget? (1997)

[Amsterdamfördraget](#) medförde en stärkt status för sysselsättningsfrågorna genom att kapitlet om sysselsättning och avtalet om socialpolitik infördes. För första gången antogs direktiv med minimikrav rörande arbetsmiljö och arbetsvillkor av både parlamentet och rådet genom medbeslutandeförfarandet.

3. Vad tillförde Lissabonfördraget? (2007)

I [Lissabonfördraget](#) finns en social klausul som säger att sociala krav måste beaktas i EU:s politik. När Lissabonfördraget trädde i kraft blev [stadgan om de grundläggande rättigheterna](#) rättsligt bindande för EU-institutionerna och medlemsstaterna vid genomförandet av EU-lagstiftningen.

4. Den europeiska pelaren för sociala rättigheter (2017)

Den [europeiska pelaren för sociala rättigheter](#), undertecknad av rådet, kommissionen och parlamentet i november 2017, fastställer 20 rättigheter och principer, bland annat den rättighet som stadfästs i artikel 31 i stadgan om de grundläggande rättigheterna om arbetsförhållanden som respekterar arbetstagarnas hälsa, säkerhet och värdighet. Pelaren är ett icke rättsligt bindande paket med lagstiftande och icke-bindande åtgärder som syftar till konvergens uppåt av levnads- och arbetsvillkor i EU.

B. Milstolpar: Direktiv och Europeiska arbetsmiljöbyrå

1. Ramdirektiv 89/391/EEG och enskilda direktiv

Artikel 137 i Nicefördraget (nu artikel 153 i EUF-fördraget) utgjorde grunden för EU:s ansträngningar att förbättra arbetsmiljön för att skydda arbetstagarnas hälsa och säkerhet. Antagandet av [ramdirektiv 89/391/EEG](#), som är särskilt inriktat på förebyggande åtgärder, var en av hörnstenarna. Det föreskrev förebyggande åtgärder, information, samråd, balanserat deltagande och utbildning för både arbetstagare och deras företrädare i den offentliga och privata sektorn.

Ramdirektivet utgör inte bara grunden för mer än 25 enskilda direktiv inom olika områden och för [rådets förordning \(EG\) nr 2062/94](#) om upprättande av en europeisk arbetsmiljöbyrå, men har även påverkat andra rättsakter om arbetstagare som hyrs ut av bemanningsföretag och olika aspekter av arbetstid i olika direktiv.

I de enskilda direktiven ingår

- krav för säkerhet och hälsa på arbetsplatsen (89/654/EEG) och varselmärkning och signaler för hälsa och säkerhet i arbetet (92/58/EEG),
- användning av arbetsutrustning (89/655/EEG, ändrat genom direktiven 2001/45/EG och 2009/104/EG), personlig skyddsutrustning (89/656/EEG), arbete vid bildskärm (90/270/EEG) och manuell hantering (90/269/EEG);
- sektorer: tillfälliga eller rörliga byggarbetsplatser (92/57/EEG), utvinningsindustrin (borrning) (92/91/EEG, 92/104/EEG) och fiskefartyg (93/103/EG);
- grupper: gravida arbetstagare (92/85/EEG) och skydd av minderåriga i arbetslivet (94/33/EG);
- agens: exponering för carcinogener (90/394/EEG) och direktivet om skydd för arbetstagare mot risker vid exponering för carcinogener eller mutagena ämnen i arbetet (2004/37/EG), kemiska agens (98/24/EG, ändrat genom direktiven 2000/39/EG och 2009/161/EU), biologiska agens i arbetet (2000/54/EG) och skydd mot joniserande strålning (direktiv 2013/59/Euratom som upphäver tidigare direktiv i ämnet), skydd för arbetstagare som kan utsättas för fara orsakad av explosiv atmosfär (99/92/EG), vibration (2002/44/EG), buller (2003/10/EG), elektromagnetiska fält (2004/40/EG, ändrat genom direktiv 2013/35/EU) och artificiell optisk strålning (2006/25/EG);
- ämnen: anpassning av flera direktiv om klassificering, märkning och förpackning av ämnen och blandningar (direktiv 2014/27/EU).

En översyn av [direktiv 2004/37/EG](#) om skydd för arbetstagare mot risker vid exponering för carcinogener eller mutagena ämnen i arbetet pågår. En första uppsättning av 13 ämnen behandlades i ett [förslag från maj 2016](#) och antogs slutligen i december 2017, medan ett [andra förslag från januari 2017](#) att se över gränsvärden för ytterligare sju ämnen för närvarande är föremål för första behandlingen i parlamentet. Ett av parlamentets viktigaste krav i förhandlingarna är fastställandet av ett yrkeshygieniskt gränsvärde för avgaser från dieselmotorer. Ett tredje [förslag från april 2018](#) föreslår bindande EU-gränsvärden för ytterligare fem ämnen som används inom metallurgi, elektroplätning, utvinning, återvinning, laboratorier och hälso- och sjukvård.

Överenskommelser inom ramen för dialogen mellan arbetsmarknadens parter är ett annat sätt att ta initiativ till sociallagstiftning (se faktablad [2.3.7](#)). I april 2016 lade kommissionen fram ett förslag till direktiv för att förbättra arbetsvillkoren i fiskerisektorn och verkställde därmed ett avtal som träffats av arbetsmarknadens parter 2013. Emellertid tog det mer än fyra år att genomföra ett liknande avtal för inom frisörbranschen. Detta berodde på översynen av all lagstiftning på arbetsmiljöområdet inom ramen för kommissionens program om lagstiftningens ändamålsenlighet och resultat (Refit).

2. Europeiska arbetsmiljöbyrån (EU-Osha)

Europeiska arbetsmiljöbyrån ligger i Bilbao och inrättades 1996. Den har till uppgift att främja utbyte av kunskap och information för att bidra till att främja en riskförebyggande kultur. Byrån har utvecklat det [interaktiva onlineverktyget för riskbedömning \(OiRA\)](#) som innehåller sektorsvisa verktyg för riskbedömning som passar för små och medelstora företag och som finns på alla språk, samt [e-verktyget för farliga ämnen](#), som ger

företag råd om farliga ämnen och kemiska produkter och om hur de ska tillämpa god praxis och vidta skyddsåtgärder. 2016 avslutade EU-Osha ett treårigt [pilotprojekt om hälsa och säkerhet för äldre arbetstagare](#), som inleddes av kommissionen på begäran av Europaparlamentet. Dessutom har byrån sedan 2000 ordnat årliga upplysningskampanjer under rubriken Hälsosamma arbetsplatser om olika hälso- och säkerhetsfrågor, där den senaste kallas Hälsosamma arbetsplatser förebygger farliga ämnen. 2015 slutförde den en [översyn av framgångsrika initiativ för riktmärkning av hälsa och säkerhet på arbetsplatsen](#).

C. Gemenskapens handlingsprogram och strategier för arbetsmiljö

Mellan 1951 och 1997 var Europeiska kol- och stålunionens forskningsprogram verksam på området hälsa och säkerhet på arbetsplatsen. Den europeiska sociala agendan antogs 2000 och bidrog till ett mer strategiskt synsätt på arbetsmiljö på unionsnivå. Senare, med gemenskapens arbetsmiljöstrategi **2002–2006**, antogs en allmän strategi för välbefinnande på arbetsplatsen.

Gemenskapsstrategin 2007–2012 var inriktad på förebyggande åtgärder. Den syftade till att uppnå en jämn minskning av antalet yrkesskador och yrkessjukdomar i EU, särskilt genom att fastställa och genomföra nationella strategier, förbättra och förenkla befintlig lagstiftning och ett bättre praktiskt genomförande av denna lagstiftning genom utbyte av god praxis, medvetandehöjande verksamhet och bättre information och utbildning.

I juni 2014 offentliggjorde kommissionen EU:s strategiska ram för arbetsmiljö 2014–2020, som antogs av rådet i mars 2015. Ramen avser att hantera tre stora utmaningar: att fortsätta med förbättringen och förenklingen av befintliga regler, att stärka förebyggandet av arbetsrelaterade sjukdomar, däribland nya risker, och att ta hänsyn till den åldrande arbetskraften. Särskild uppmärksamhet ägnas mikro- och småföretagens behov.

EUROPAPARLAMENTETS ROLL

Parlamentet har ofta framhållit behovet av bästa möjliga skydd för arbetstagares hälsa och säkerhet. Parlamentet har antagit flera resolutioner där det begär att alla aspekter som direkt eller indirekt berör arbetstagares fysiska eller psykiska hälsa ska omfattas av EU-lagstiftningen. Det har även haft ett betydande inflytande på direktiven om förbättrade arbetsvillkor. Det stöder kommissionens arbete med att förbättra informationen till små och medelstora företag. Det anser att arbetet måste anpassas efter människors färdigheter och behov, och inte tvärtom, och arbetsmiljön bör utvecklas så att större hänsyn tas till utsatta arbetstagares särskilda behov. Parlamentet har uppmanat kommissionen att undersöka de nya risker som inte omfattas av den befintliga lagstiftningen, till exempel exponering för nanopartiklar, stress, utbrändhet, våld och trakasserier på arbetsplatsen.

Det har särskilt bidragit till att arbetsmarknadens parter antog ett ramavtal om förebyggande av skador på grund av vassa instrument inom hälso- och sjukvården, som genomfördes genom [rådets direktiv 2010/32/EU](#). Parlamentet har även begärt förbättringar av den befintliga lagstiftningen om skydd av gravida arbetstagare och om skydd av arbetstagare för sjukdomar i rörelseorganen. Parlamentet efterlyser

också ett direktiv med miniminormer för erkännande av yrkessjukdomar och att [ramdirektiv 89/391/EEG](#) utvidgas till att omfatta vissa grupper av arbetstagare som tidigare inte omfattats (såsom väpnade styrkor, egenföretagare, hushållsanställda och hemarbetande).

I juni 2010 avlog parlamentet kommissionens förslag om ändring av direktivet om arbetstidens förläggning för personer som utför mobilt arbete avseende vägtransporter, eftersom man inte godkände uteslutandet av egenföretagare i direktivets tillämpningsområde. Till följd av detta drog kommissionen tillbaka sitt förslag.

I sin resolution av den 25 november 2015, som svar på att kommissionen antagit ramen för arbetsmiljö 2014–2020, beklagade parlamentet att inga specifika mål hade fastställts i ramen (t.ex. vägledande minskningsmål för yrkessjukdomar och olycksfall i arbetet). Parlamentet har även uppmanat till att mer konkreta lagstiftningsåtgärder och andra åtgärder ska ingå efter halvtidsöversynen 2016.

Vid sidan om ändringar av lagstiftningsförslag och övervakning och främjande av kommissionens arbete på området hälsa och säkerhet, tar sig parlamentet an ämnet på ett framsynt sätt och studerar potentiella nya risker knutna till teknisk innovation och relaterade förändringar i arbetsorganisationen inom ramen för en arbetsgrupp om digitaliseringens, robotteknikens och den artificiella intelligensens effekter på arbetsmarknaden som inrättades av utskottet för sysselsättning och sociala frågor (EMPL) i oktober 2015.

Aoife Kennedy
10/2018

